

Visokogorska kmetija Florin

Marko MATJAŠIČ*

Kljub majhnosti slovenske države se skriva v njej še cela vrsta predelov, za katere večina Slovencev ne ve. To se nanaša tudi na odmaknjene visokogorske kmetije. Prav zaradi odmaknjenosti so kmetije ohranile etnografsko, arhitekturno in kulturnozgodovinsko izročilo. Da so se ohranile takšne, kot so, se moramo v precejšnji meri zahvaliti tudi ljudem, ki tu še vedno prebivajo. Zapuščene in propadle kmetije nam dajo misliti. Vsem pa je seveda jasno, da kmete ni odganjalo delomrzištvo, ampak težke življenjske razmere.

Dolina Tople je eden tistih koticov, kjer je število kmetij ostalo nespremenjeno. Vseh pet celkov (Burjak, Florin, Kordež, Fajmut in Končnik) je v tem zaporedju raztresenih na južni strani 2125 m visoke Pece. Najvišja – Končnikova kmetija je kar 1150 m visoko.

Dolina je zanimiva za romantike, najbolj pa za biologe in arhitekte. Na Peci je skrajna vzhodna meja rastlinskih vrst, značilnih za jugovzhodne apneniške Alpe. Tu raste nekaj redkih in ogroženih vrst. Alpski macesen sestavlja najbogatejše sestoje v Sloveniji.

Misel o arhitekturi se nanaša na stavbno izročilo gospodarskih in stanovanjskih poslopij. Pri Florinu lahko opazimo strešno konstrukcijo, ki je verjetno avtohtona.

Zaradi vseh svojih lepot je bila dolina Tople leta 1966 (Ur. l. SRS, št. 32/66) razglašena za naravno znamenitost. Prepovedani so bili vsi posegi, ki bi kakorkoli vplivali na sedanje stanje. Ta prepoved ima predvsem pozitivno stran. Negativna pa je ta, da je domačega kmeta nekoliko omejila.

Značilnost teh kmetij je tudi izredno velika posest. Vzrok je redka naseljenost, saj so naravne razmere za življenje precej neu-

godne. Poljedelstvo je omejeno na pridelovanje redkih kultur. Glavni dejavnosti sta živinoreja in gozdarstvo. Slednje predstavlja tudi glavni vir dohodka.

FLORIN

Kmetija zavzema 113 ha veliko posest (pred nacionalizacijo leta 1959 je obsegala kar 319 ha). Lesna zaloga gozdov je 21000 m³. Gozdarska opravila (posek, izdelava in spravilo do ceste) opravi lastnik sam. Delo opravlja kvalitetno in dosledno. Odnosi z gozdarji so izredno dobri. Nasploh se čuti, da so tu vrsto let skrbno gospodarili, sicer gozdovi ne bi bili tako ohranjeni, kot so.

Pri Florinu hranijo nekaj pripomočkov in orodij, ki so se uporabljali v gozdarstvu nekoč, zdaj pa so izgubili svojo namembnost. Poleg dvoročnih žag (s trikotnim zobovjem, ameriškimi in z ojačanim suličastim zobovjem) so posebej zanimive sani. Te so bile namenjene prevozu lesa. Nazadnje so vozile les leta 1955. Vlekli so jih konji ali pa voli. Lastnik je pozimi zvožil v dolino veliko lesa. Nanje je lahko naložil tudi do 5 m³.

Opravilo, ki se je pri Florinu ohranilo do danes, je izdelava in polaganje strešnih deščic. V Sloveniji so zelo redki posamezniki, ki so večji te domače obrti. Nekoč je lesena kritina prevladovala, zdaj pa je večinoma omejena na hribovske predele. Nekateri stavbe (tudi Toplanske) so zaščitene in je pokrivanje streh z drugimi materiali prepovedano. Strešno deščico imenujemo tudi »šinkel«. Nekateri avtorji »šinkel« enačijo s škodlo, vendar se slednja po načinu izdelave in polaganja razlikuje od »šinkla«.

Les za izdelavo »šinklov« mora biti skrbno in preudarno izbran. V višjih legah se uporabljata predvsem smreka in macesen. Drevo do prvih vej ne sme imeti grč

* M. M., študent gozdarstva, 61000 Ljubljana, Ščoplijeva 17, Slovenija

in drugih napak. V nasprotnem primeru je cepljenje oteženo in odpadka je več. Podrto drevo razžagajo na t. i. »muzlje«. Te nadalje razcepijo na osem »tešlov« (ponekod šest). Vsak »tešl« se na posebnem lesenem stojalu s sekiro »šiklarico« in lesenim batom razcepi na »šinkle«. Pri tem stržen odpade. Iz enega m³ lesa se nacepi približno 900 »šinklov«, tako da je odpadka okrog 40%. Cepi se radialno in redkeje tangencialno (macesen). Dimenzije »šinklov« so različne, odvisno od ostrešja. Navadno so dolgi 110 ali 120 cm in široki 10 ali 20 cm. Izredno pomembno je, da so čim hitreje položeni na streho. V nasprotnem primeru se zaradi sušenja zvijajo ali pa pri pribijanju na letve pokajo. Nekateri jih zato pred polaganjem namakajo v vodo.

Ostrešje pokrivajo na več načinov. Na Koroškem predvsem na t. i. »ribjo kost«. »Šinkli« še na letve pribijajo s kovanimi žebli »šinklarji«. Ti so dolgi 10 cm. V eni vrsti (»pleni«) sta navadno dve plasti »šinklov«. Vsakega posebej je potrebno v vrsti pribiti tako, da se med seboj deloma prekrivajo. Obe plasti sta navzkržno zamaknjeni za blagi kot, zgornji »šinkli« pa prekrivajo

Slika 4: Lično pokrita lovska koča (Vse slike: foto – P. Štruel)

Slika 1: Florin

stike spodnjih. Če je kritje opravljeno pravilno, streha ne prepušča vode. Za pomoč na strehi je tudi t. i. lesen »hlapec«. Na njem so naloženi »šinkli«, ki jih mojster pribija. Na čopu strehe sta nameščena dva lepo izrezljana »poba«, ki lepšata streho in varujeta čop pred vdorom vode.

Marsikdo se vpraša, kako je z obstojnostjo take strehe. Smrekova kritina zdrži okrog

35 let, macesnova pa tudi do 100 let. Pri slednji žebliji že mnogo prej korodirajo in razpadejo.

Lesena kritina je izročilo naših prednikov. Menim, da se bo na Slovenskem ohranila. Prvi pogoj je zakon, ki bo to urejal, drugi pa mojstri, ki bodo večji tega opravila. Zahvala gre posameznikom, ki so jim stik z naravo in nega izročila še posebej dragi.

Slika 2: Sani za prevoz lesa

Slika 3: Domačin pri klanju »šinklov«

